

Orașul inteligent, între inovație și patrimoniu

Drd. arh. Iris GANEA – CHRISTU

Departamentul Introducere in Proiectarea de Arhitectură

Universitatea de Arhitectură și Urbanism “Ion Mincu”, București

iris_christu@yahoo.com

Rezumat. *Orașul inteligent nu înseamnă doar clădiri hi-tech, politici de dezvoltare durabilă și energii regenerabile. A crea un mediu de viață confortabil pentru locuitorii din zonele urbane presupune a urmări atât aspectul funcțional și tehnologic, dar și pe cel cultural. În acest sens, orașul inteligent este acela care știe să recunoască patrimoniul pe care îl deține, să îl conserve și să îl pună în evidență, făcând uz de o serie de principii sustenabile, iar tot ceea ce adaugă nou, să fie conformat în funcție de contextul existent. Astfel, doar prin găsirea unui echilibru între clasic și contemporan, între patrimoniu și inserție nouă, putem spune că am ajuns la conturarea unei viziuni complete și complexe a unui oraș cu o dezvoltare corespunzătoare.*

Cuvinte cheie: oraș inteligent, protecția patrimoniului, abordare sustenabilă.

Context

În ultimul deceniu am remarcat o anumită preocupare a populației urbane, care devine din ce în ce mai pronunțată, în ceea ce privește calitatea mediului construit, a celui locuit, precum și a mediului înconjurător. În același timp, la nivel global, organismele oficiale au ca scop conformarea unei serii de măsuri ce vizează controlul urbanizării, calitatea mediului, precum și revalorizarea patrimoniului construit.

În paralel cu aceste preocupări, mediul urban este într-o continuă mișcare și schimbare, iar omenirea se confruntă cu o etapă evidentă de dezorganizare la acest nivel. Încă nu putem afirma că extinderea urbană se face conform unor planuri riguroase și întrunește anumite standarde legate de planificarea teritorială, funcționare corespunzătoare sau încadrare stilistică a clădirilor.

În prezent, ne confruntăm cu numeroase exemple de extinderi necontrolate ale suburbiilor, care ajung chiar să creeze puncte de adiacență între două sau mai multe mari orașe. Se nasc astfel niște mari zone urbane, fără însă a se putea numi orașe, fenomen ce a devenit reprezentativ pentru perioada pe care o parcurgem. Aceste spații cu un statut incert, aflate la marginea orașelor, dar totuși fără a aparține de acestea din punct de vedere administrativ ar trebui incluse, de asemenea, în planurile administrației de dezvoltare sustenabilă.

Totodată, în interiorul orașului remarcăm o serie de intervenții arhitecturale necontrolate, care variază de la inserții în situri protejate realizate necorespunzător, până la restaurări sau modificări ale unor clădiri de patrimoniu, care se fac fără a respecta principiile minimale de realizare a acestui tip de lucrări. Acestea duc la fragmentări sociale și spațiale, precum și la o deteriorare drastică a calității mediului urban și a zonelor rurale adiacente.

În același timp, suntem martorii unor degradări ireversibile pe care multe dintre clădirile valoroase declarate monumente istorice le suferă, fără a se putea interveni pentru salvarea lor, având un regim juridic incert, ori pentru că lipsa interesului ori a suportului financiar sunt alte piedici în începerea unor lucrări de conservare și restaurare.

De aceea, discuția asupra dezvoltării orașului nu ar trebui să se limiteze doar la soluții imediate legate de infrastructură, servicii sociale sau asigurarea prosperității, ci ar trebui să acorde o mai mare atenție patrimoniului construit, conservării și revalorificării acestuia.

Direcții de intervenție

Orașul inteligent presupune o anumită capacitate și abilitate a factorilor de decizie administrativi de a stabili o serie de măsuri care să facă posibilă atingerea unor obiective ale politicii urbane, bazându-se pe anumite mijloace tehnologice contemporane ce fac posibilă dezvoltarea și sprijinul comunităților locale. În acest sens, se pune tot mai mult accentul pe ideea de sustenabilitate, sau de dezvoltare durabilă, ceea ce înseamnă un tip sau o formă de dezvoltare economică ce asigură satisfacerea cerințelor prezente de consum fără a le compromite sau prejudicia pe cele ale generațiilor viitoare. Miza acestei noțiuni devine astfel descrierea și cercetarea modurilor de dezvoltare economică cele mai

capabile să menajeze marile echilibre naturale, ceea ce – sub presiunea publică – a devenit obiect de preocupare politică. Presupune, desigur, și o transformare profundă a mentalităților, iar abordările ecologice ar trebui să ia locul abordărilor economice clasice.

Ne dorim orașe moderne, care să ne asigure confortul necesar pe mai multe paliere, aspirăm la o imagine contemporană, care să reprezinte atât tradițiile specifice ale zonei, precum și dimensiunea tehnologică a epocii pe care o străbatem. Acest deziderat nu poate fi atins, însă, fără a acorda atenție aspectului cultural și estetic, care oferă identitate orașului în sine, dar care îi face pe oameni să se regăsească în acel loc și să se simtă reprezentați și legați de orașul în care locuiesc. În acest sens, există o serie de aspecte cărora este necesar să le acordăm importanță:

Ațiuni în vederea controlului mediului construit și natural

Ridicarea de clădiri în mod necontrolat, fără respectarea unor reguli de conformare și de integrare în sit reprezintă în prezent una dintre cele mai evidente probleme pe care le remarcăm în mediul urban românesc. Lipsa unor criterii și a unor studii amănunțite realizate în timpul procesului de proiectare conduc la rezultate defavorabile din punctul de vedere al imaginii urbane.

Poate că o atitudine contextuală este necesară în ceea ce privește inserțiile urbane în situri istorice, care să genereze o mai mare grijă pentru mediul în care se intervine. Un anumit tip de lectură a sitului, care poate lăsa loc și pentru interpretări și poate exclude părțile analitice care nu sunt neapărat semnificative; devine o interpretare a sitului, iar calitatea acestei interpretări dă și o parte din măsura calității proiectului.

Astfel, controlul asupra mediului construit este o acțiune care poate porni în primul rând de la arhitect, înainte de a fi impus de autorități. Dacă proiectantul dezvoltă o anumită capacitate de înțelegere a sitului și reușește să realizeze o analiză detaliată a sitului, el va descoperi care sunt funcțiunile necesare acestuia, dar și forma pe care construcția va trebui să o aibă. Așadar, acest tip de descoperire și de lectură a sitului poate determina atât o temă de proiectare, dar și o strategie în timp, care să anticipeze modul de dezvoltare și de utilizare ulterioară a programului de arhitectură. În acest mod, o atitudine contextuală se poate transforma de la o modalitate de interpretare și cercetare la un fundament al proiectului de arhitectură.

Redescoperirea, protecția și revalorizarea patrimoniului

Patrimoniul construit reprezintă una dintre priorități în majoritatea orașelor occidentale, care au înțeles potențialul cultural și economic al acestuia. Atât administrația cât și societatea civilă fac eforturi susținute pentru salvarea și conservarea clădirilor reprezentative, fapt ce face parte dintr-o abordare sustenabilă la nivel urban.

Este necesar să acordăm importanță trecutului și să putem găsi o modalitate corectă de raportare la acesta. Avem nevoie de specialiști capabili să descopere clădirile valoroase și să intervină în mod corespunzător în ceea ce privește lucrările de restaurare și de revalorizare a acestora. În lipsa unor direcții clare de acțiune și a unor politici ce vizează patrimoniul cultural nu putem spune că discutăm despre principiile unui oraș inteligent.

Respectul pe care îl arătăm trecutului și valorilor sale este cel care vorbește mult despre o societate, despre cultura și interesele sale. Atunci când orașul devine un spațiu necontrolat, unde mediul construit se dezvoltă într-un mod arbitrar, fără a ține cont de

contextul existent, de norme și de principii estetice, acesta devine un tărâm al haosului, al lipsei de repere, imposibil de apropiat de către locuitori.

Tipuri de raportări posibile la existent:

În ceea ce privește reînnoirea structurilor urbane, acest lucru se poate realiza pe de o parte, prin demolarea și înlocuirea vechilor structuri cu unele noi, având în vedere o eficientizare a utilizării terenului și pe de altă parte, prin reabilitarea sau reconversia celor existente, această practică având drept scop reintroducerea lor în circuitul economic și cultural.

Ne vom referi în cele ce urmează la a doua metodă de intervenție urbană, care are în vedere păstrarea clădirilor de patrimoniu. Acestea pot fi abordate din unghiuri diferite, iar modul de raportare se stabilește în funcție de importanța clădirii în cauză, de viziunea arhitectului, de caracteristicile și necesitățile zonei. Astfel, distingem trei mari tipuri de abordări:

Integrare

Modalitatea cea mai sigură prin care putem interveni asupra unei zone protejate, unde avem o serie de clădiri de patrimoniu, este să realizăm o inserție care să se integreze în mod armonios și care să funcționeze ca o completare a construcțiilor existente. În acest mod, va rezulta o imagine echilibrată, fără distonanțe, care continuă vizual în mod natural. Indiferent că este vorba de pastişă (dar fără conotația negativă pe care a căpătat-o în prezent), ori de adăugarea unei clădiri neutre, care nu dialoghează într-un mod puternic cu existentul, această abordare este adeseori folosită în țări cu o tradiție puternică în ceea ce privește mediul construit.

Figura 1. Londra, continuarea unui front existent în aceeași manieră constructivă

Figura 2. Cluj, Inserție/reconversie în țesut istoric, B.A.U (Birou de Arhitectură și Urbanism Cluj)

Punere „în vitrină”

Atunci când avem la dispoziție un obiect prețios, tendința oricărei persoane este de a îl proteja, de a îl păstra neatins. Același lucru este valabil și în arhitectură, generând o altfel de raportare la o clădire de patrimoniu. Aceasta este conservată și restaurată, iar intervenția se realizează în jurul ei, uneori fiind articulată cu aceasta. Uneori se mizează pe contrastul de forme și materiale, alteori însă, inserția rămâne neutră în raport cu clădirea existentă.

Figura 3. București, Hotel Novotel, cu refacerea fațadei vechiului Teatru Național

Figura 4. Winchester, Extensie contemporană din sticlă a unei case tradiționale, AR Design Studio

Contrast – evidențiere reciprocă

O abordare mai curajoasă, dar care presupune foarte multă abilitate și intuiție este crearea unui contrast puternic între existent și nou. Adeseori, rezultatul este riscant, iar granița între operă de artă și kitsch este foarte fină.

Contrastul se poate crea datorită materialelor, caz în care cele două elemente se susțin reciproc și se pot genera imagini foarte puternice, ori prin formă, caz în care arhitectul își asumă întregul demers și viziunea.

Figura 5. Praga, „Dancing House”, Vlado Milunic și Frank Gehry

Figura 6. Toronto, Muzeul Regal Ontario, Daniel Libeskind

Totuși, în prezent, începe să se manifeste un anumit interes pentru urbanism și amenajarea teritoriului, care naște un nou entuziasm și diferite tipuri de atitudini. Remarcăm o serie de grupuri de persoane care acordă din ce în ce mai multă atenție pentru amenajarea spațiilor vitale, în timp ce instituțiile de învățământ pregătesc noi

generații de urbaniști, care încearcă să mențină un echilibru între planificare urbană și nevoile exprimate de cetățeni, precum și participarea acestora la deciziile de amenajare.

Totodată, se nasc tot mai multe dezbateri și asociații preocupate de perspectiva patrimoniului construit, precum ProDoMo, Asociația Salvați Bucureștiul sau ProPatrimonio, care de-a lungul timpului au generat discuții și intervenții punctuale, în vederea stopării unor proiecte nocive la nivelul țesutului construit, reușind să obțină rezultate notabile și în ceea ce privește salvarea unor monumente protejate.

Bibliografie

CHOAY, F. - Alegoria patrimoniului, București, 1998

DUBINA, Dan, CIUTINA Adrian, UNGUREANU, Viorel, *Dezvoltarea durabilă în mediul construit*, în *Buletinul AGIR*, Nr. 2-3/ 2010, aprilie, septembrie

PARSONS, Ruth, *New Design in Historic Settings*, Architecture+Design Scotland, Edinburgh, 2010

PĂCEȘILĂ, Mihaela, COLESCA Sofia Elena, *Orașele inteligente: perspectivă de ansamblu și implicații politice*, în *Cercetări practice și teoretice în Managementul Urban*, Anul 2, Nr. 5, 2007

SEMES, Steven, *From Contrast to Continuity: A New Preservation Philosophy*, 22 oct. 2009, <http://www.planetizen.com/node/41351>, accesat la 30.11.2015

Recomandări UNESCO privind peisajul istoric urban, <http://oar.squarespace.com/documente-internationale/2012/1/24/recomandarile-unesco-privind-peisajul-istoric-urban.html>, accesat la 29. 11. 2015

<http://freshome.com/2013/05/16/delightful-traditional-house-with-modern-glass-extension-by-ar-design-studio/>, accesat la 30.11.2015

ZAHARIADE, AM., Note de curs, *Arhitectura, Context, Peisaj*, UAUIM, 2005-2006